

Crònica d'una mort anunciada

Bruguera és inviable. L'editorial que va fer viure Mortadelo i Filemón, Zipi i Zape, Carpanta o Anacleto ha travessat distintes crisis, que l'han conduïda al tancament definitiu.

Xavier Moret

Quan Gabriel García Márquez va comentar a Felipe González, a finals de l'any passat, que Editorial Bruguera publicaria a Espanya la seva última novel·la, *El amor en los tiempos del cólera*, el president del govern va sospirar. «No sabes el peso que me quitas de encima», va dir. L'escriptor sorprès, va respondre: «No sabia que Bruguera fuera una cuestión de estado».

Sí. Bruguera, una de les editorials barcelonines de més tradició, ja era llavors una preocupació al més alt nivell. La suspensió de pagaments, presentada el 8 de juny de 1982, havia suposat un autèntic terratrèmol en el món editorial. L'actiu era de 10.072 milions de pessetes i els deutes, de prop de 4.000 milions. El creixement exagerat de l'editorial a finals dels anys setanta i l'enfonsament del mercat llatinoamericà del 1980 l'havien portada a una situació límit. Va intentar-se una reorganització salvadora de la mà d'un gerent expert, el xilè Hugo Benítez, però no va funcio-

nar. El deute va continuar augmentant, a pesar dels més de 1.000 milions de pessetes del Fons de Garantia Salarial, a pesar dels més de 200 milions de la Generalitat, i a pesar d'una reducció dràstica de plantilla, que de 1.200 empleats va passar a uns 700.

El fantasma de Leo Antúnez

La crisi de Bruguera es complica i, per acabar-ho d'espantillar, apareix un «salvador» que resulta ser un autèntic «fantasma»: Leo Antúnez. Som al març del 1985. Han passat tres anys de la presentació de la suspensió de pagaments i Antúnez, un misteriós uruguaià que alguns vinculen amb capitals de dictadors sud-americans, firma un pre-contracte de compra de l'editorial i promet milions de dòlars per salvar l'empresa. No se sap massa d'ell, però en poc temps ha comprat *El Noticiero Universal*, *Dicen* i la revista *Destino*. Va amb aires autoritaris; poc després d'entrar, ordena a un sorprès subordinat comprar els cent mi-

Edifici de l'editorial i treballadors en lluita.

llors *best-sellers* mundials i fa canviar les moquetes de tots els despatxos. Quan suspèn les vacances, els treballadors pensen que potser és la manera de salvar l'empresa, però no triuen a veure-li el llautó. Els diners promesos no arriben i l'editorial no surt de l'*impasse*. A l'estiu, l'empresari desapareix, s'instal·la en un confortable *paradero desconocido* i una junta d'emergència s'ha de fer càrrec de l'empresa.

L'hora dels bancs

El pas de Leo Antúnez només ha contribuït a complicar les coses. Però uns mesos després sorgeix una possible taula de salvació: el Banc de Crèdit Industrial (BCI). Som a la tardor de 1985. La proposta del banc és un pla de salvació a dos anys: els 754 treballadors de Bruguera han de rescindir els contractes i cobrar íntegrament els dos anys de subsidi d'atur que els corresponen. Amb aquest sistema es reuneixen 1.200 milions de pessetes per fundar una societat laboral que treballarà per l'editorial. Si el pla funciona, es sanejarà l'economia de l'empresa i es pot trobar un comprador solvent. Els treballadors accepten. El BCI avala l'operació i l'1 de novembre es posa en funcionament la societat laboral. En el consell d'administració figura un home clau: **José Manuel Delgado**, del Grup Anaya. Aquest pot ser el que a Mèxic en dirien un *tapado*, o sigui, un home de l'editorial interessada a comprar Bruguera.

La novel·la de García Már-

quez arriba per a donar confiança. *El amor en los tiempos de cólera* és un *best-seller* segur. El tiratge inicial, de 150.000 exemplars, pot ampliar-se fàcilment a 250.000 i pot ajudar a reflotar l'empresa. Les perspectives milloren. Es diu, en veu baixa, que **García Márquez** i la seva agent literària, **Carne Balcells**, han posat com a condició que es paguin els drets d'autor endarrerits a 70 escriptors. Oficialment es nega. També es diu que un altre editor oferiria un milió de dòlars. Sembla que el contracte amaga un bon marro.

Els responsables de l'empresa somriuen davant la nova situació. Fins fa poc Bruguera era una empresa pràcticament desnonada, fins al punt que algunes agències internacionals ja no volien tenir-hi tractes; aquest és el cas d'International Editor, que té els drets de **Scott Fitzgerald**, **John Dos Passos** i **Günter Grass**. Però ara s'emporten una de les novel·les més cobejades per les editorials espanyoles, *El amor en los tiempos de cólera*. «No, García Márquez no és la salvació», diuen. «Comptem, per sort, amb la línia de còmics, que és la que dona diners de veritat». La línia de còmics vol dir uns personatges acostumats a rebre i a fer riure: Mortadelo i Filemón, El Reporter Tribulete, El Capitán Trueno, El Doctor Cataplasma, El Botones Sacarino, Anacleto, Carpanta, Zipi y Zape, Las Hermanas Gilda... Fins i tot, durant un temps, Superman y Batman. ¿Qui podria lluitar contra Superman?

Atac contra els còmics

Uns mesos després, ve un altre colp baix en la llarga crisi. Aquesta vegada, el colp va dirigit directament contra la línia de còmics, la més tradicional i la més rendible de Bruguera. **Ibáñez**, el dibuixant més cotitzat, el creador de Mortadelo i altres personatges igualment estel·lars, trenca amb Bruguera i se'n va a la competència, a Grijalbo. Va a fer una nova revista: *Guai*. Amb ell se'n van també uns altres dibuixants de la casa, com **Segura**, **Raf** i **Schmidt**, i **Ana Maria Palé**, que durant 13 anys havia dirigit les publicacions de còmics de Bruguera. Grijalbo, pel que es veu, vol cobrir l'espai de Bruguera.

Els treballadors reaccionen. Presenten el 20 de gener una querrela criminal contra **Ana Maria Palé** per un

presumpte delictes d'espionatge industrial, apropiació indeguda i violació del secret professional. Un registre policial incauta en el nou despatx de la denunciada material procedent de Bruguera. Ibáñez, pel seu compte, manté un plet amb Bruguera per la propietat dels seus personatges. De moment, Mortadelo i companyia continuen sent de Bruguera. A Guai, ha de crear nous personatges que són adaptacions dels anteriors. La famosa *Rue del Percebe número 13* es transforma, per exemple, en *Rebóñez Street*. Els temps manen: l'anglès s'imposa al francès.

El comprador que no arriba

Mentrestant, el Grup Anaya, espantat pel deute i per la gran plantilla, decideix no comprar Bruguera. El BIC, el 29 d'abril, també renuncia al dret sobre les accions de l'editorial. Al·lega que els 1.200 milions del pla de salvació ja han estat gastats i fa sa-

ber que no concedirà nous crèdits. Bruguera està tocada de mort. Ha sortit un nou *TBO*, un nou *Capità Trueno*, una nova col·lecció de butxaca, però l'editorial no troba el producte salvador.

Arriba una nova proposta de compra, del Grup Zeta (*Interviú, El Periódico...*). Per portar-la a terme és indispensable reduir en 500 el nombre d'empleats. Passar de 775 a 250. Sembla que és l'última oportunitat. Tampoc no funciona.

A partir de l'1 de juny Bruguera es paralitza. El final s'acosta. Els treballadors, a la desesperada, fan tanca-des contra el BCI, contra el silenci de l'administració central, a la plaça de Sant Jaume... El 19 de juliol, la junta de creditors decideix liquidar l'editorial. Tots accepten que l'empresa és inviable. Els deutes han crescut fins a 12.000 milions i els treballadors estan cansats de la llarga crisi. EL 24 de juliol els treballadors acorden dissoldre la societat anònima laboral. □

Amb el temps, m'aniria adonant que aquests sorprenents anacronismes en una empresa de més de mil empleats eren només els residus supervivents d'una editorial que havia crescut exageradament els últims anys, sense temps d'adaptar-se a les noves estructures. En aquest sentit, era paradigmàtic el cas de l'antic cuiner de l'empresa, el qual, per imperatiu de la modernització, s'havia convertit en l'encarregat de la màquina de refrescos.

Mortadelo i Truman Capote

Bruguera ja era, en aquell temps, un híbrid de petita empresa familiar i gran editorial, una estranya barreja de fidelitat als orígens i d'impossible adaptació als temps moderns. Feia la impressió que l'editorial havia anat superposant diferents capes d'empleats i que cada nova renovació suposava un nou *staff*, que ignorava radicalment l'anterior. Convivien, doncs, els empleats de tota la vida amb l'última generació de dirigents sud-americans; la línia de còmics amb la de prestigi literari; Mortadelo amb Truman Capote.

Érem, llavors, ja més de mil empleats, però molts del sector del còmic on jo havia anat a parar, el més tradicional, recordaven encara els anys en què l'empresa era una editorial petita i familiar. Recordaven quan el senyor Bruguera repartia lots i joguines personalment per Nadal o per la festa del patró de les Arts Gràfiques, el 6 de maig. I els més vells recordaven fins i tot quant, tot just tornat d'un viatge, el senyor Bruguera reunia els empleats al local del passeig de Gràcia per passar diapositives. Eren altres temps. L'empresa, ningú no sabia ben bé com, havia crescut massa, però conservava encara alguns símbols de l'etapa anterior, com, per exemple, la goma i el llapis.

En els nou mesos que vaig estar a la redacció del carrer Camps i Fabrès, vaig descobrir també que molts dels empleats estaven lligats al barri del Coll. No era una casualitat. Allà va ser on, el 1921, Joan Bruguera i Teixidor va publicar el primer *Pulgarcito*. L'editorial, situada al carrer de Mora d'Ebre, es deia llavors El Gato Negro. El record d'aquell gat pioner encara so-

ENTRE MORTADELO I TRUMAN CAPOTE

El llapis i la goma

Editorial Bruguera: mil i un anacronismes sorprenents en una empresa que arribà a tenir més d'un miler d'empleats i que havia crescut exageradament sense adaptar-se a les noves estructures.

Xavier Moret

Recordo que el dia que vaig entrar a la Bruguera em van donar, com a eines de treball, un llapis i una goma. Era el novembre del 1979 i jo m'incorporava per traduir el Superman i ocupar-me del que s'anomenava pomposament la línia d'aventures de l'editorial, que en la pràctica estava formada per Superman, Batman, La Mujer Maravilla i alguns altres colonitzadors culturals de la quadra de la DC Comics nord-americana. La goma i el llapis m'havien de servir de ben poc. Era un pur anacronisme.

També era un anacronisme la disposició de les taules dels redactors. Tots ben separats i de cara a la taula de la directora, Ana María Palé, fugida ara a la competència, a Grijalbo. Era com una escola, amb la mestra vigilant que no parléssim ni ens aixequéssim del nostre lloc.

Xavier Moret: «Una empresa amb tics familiars».

DOMÈNEC HUMBERT